

Instytut Pamięci Narodowej

<https://ipn.gov.pl/pl/aktualnosci/242656,Zywili-i-bronili-Ludzie-i-organizacje-niezaleznego-ruchu-zwiazkowego-na-wsi-w-la.html>
21.05.2026, 20:47

[Następny](#)

[Powrót](#)

„Żywili i bronili” Ludzie i organizacje niezależnego ruchu związkowego na wsi w latach 1980-1989

W dniach 21-22 maja 2026 r. w Toruniu odbywa się konferencja naukowa „Żywili i bronili. Ludzie i organizacje niezależnego ruchu związkowego na wsi w latach 1980-1989”. W pierwszym dniu konferencji udział bierze zastępca prezesa IPN dr Mateusz Szpytma.

21.05.2026

[Niezależny Samorządny Związek Zawodowy Rolników Indywidualnych „Solidarność”](#)

- To właśnie dzięki Solidarności Rolników Indywidualnych ruch ten stał się ogólnonarodowy. Solidarność zesłała do poszczególnych gmin, do poszczególnych miejscowości, do wiosek. To miało ogromnie ważne znaczenie

- powiedział na początku konferencji dr Mateusz Szpytma.

- Gratuluję organizatorom wyboru tytułu, „żywili i bronili”. Jak wiadomo, jest to nawiązanie do sztandaru z czasów naczelnika Kościuszki, ale też używane później wielokrotnie hasło, które w latach 1980-1981 wróciło na sztandary właśnie Solidarności Rolników Indywidualnych. Symbolicznie wybrzmiało ono również 12 maja, dokładnie 45 lat temu, podczas rejestracji Solidarności Rolników Indywidualnych, gdy na sali sądowej pojawił się transparent rolników ze Zbąszynia z napisem: „Żywią i bronią - chłopom polskim Szczęść Boże”

- dodał zastępca prezesa IPN.

Wydarzenie poświęcone jest historii powstania i działalności rolniczej „Solidarności” oraz sytuacji polskiej wsi w okresie PRL i stanu wojennego. Uczestnicy rozmawiają o genezie niezależnego ruchu chłopskiego, współpracy środowisk opozycyjnych, wsparciu Kościoła oraz regionalnych doświadczeniach związanych z walką o prawa rolników. Program obejmuje także rozmowy o losach działaczy, lokalnych inicjatywach oraz wpływie rolniczej „Solidarności” na życie społeczne i przemiany lat 80. w Polsce.

W konferencji udział biorą pracownicy Instytutu Pamięi Narodowej przewodniczący Kolegium IPN prof. dr hab. Wojciech Polak, dr Piotr Abryszeński i dr Arkadiusz Kazański z Oddziału IPN w Gdańsku, dr Tomasz Kozłowski i dr Szymon Brzeziński z Oddziału IPN w Warszawie, dr Grzegorz Waligóra i Łukasz Sołtysik z Oddziału IPN we Wrocławiu, dr hab. Elżbieta Wojcieszek z Oddziału IPN w Poznaniu, ks. prof. dr hab. Józef Marecki oraz dr Wojciech Paduchowski z Oddziału IPN w Krakowie, dr hab. Mariusz Krzysztofiński i dr Artur Brożyniak z Oddziału IPN w Rzeszowie, dr Marzena Grosicka z Delegatury IPN w Kielcach, prof. dr hab. Mirosław Golon, dr Przemysław Wójtowicz oraz dr Krzysztof Osiński z Delegatury IPN w Bydgoszczy.

W skład Rady Naukowej Konferencji weszli członkowie Kolegium IPN - zastępca przewodniczącego prof. dr hab. Mieczysław Ryba i prof. dr hab. Jan Draus oraz dyrektor Oddziału IPN w Gdańsku dr Marek Szymaniak.

Spotkanie wpisuje się w obchody 45. rocznicy rejestracji Niezależnego Samorządnego Związku Zawodowego Rolników Indywidualnych „Solidarność”.

* * *

Powstanie „Solidarności” było jednym z najważniejszych wydarzeń końca XX w. na świecie. Od samego początku wspierali ją polscy rolnicy. Rejestrując NSZZ „Solidarność”, komuniści nie zgodzili się na rejestrację podobnego związku rolników. Jego statut został złożony w Sądzie Wojewódzkim w Warszawie już 24 września 1980 r.

Wśród najważniejszych postulatów ludności wiejskiej znalazły się:

- prawo do swobodnego zrzeszania się w niezależnych związkach zawodowych
- poszanowanie przez komunistyczne władze prawa do własności ziemi
- swobodny obrót własnością ziemską
- zrównanie w prawach gospodarstw rolników indywidualnych z uprzywilejowanymi dotąd państwowymi gospodarstwami rolnymi (PGR)
- ujednoczenie praw socjalnych na wsi i w mieście
- reforma szkolnictwa wiejskiego
- poszanowanie wolności religijnej

29 grudnia 1980 r. w Ustrzykach Dolnych rozpoczął się chłopski protest, a 5 stycznia 1981 r. w Rzeszowie rozpoczęła się okupacja siedziby Wojewódzkiej Rady Związków Zawodowych. Na przełomie stycznia i lutego kilkanaście osób podjęło głodówkę w kościele św. Józefa w Świdnicy. Jednym z postulatów protestujących była rejestracja niezależnego związku zawodowego rolników. Co prawda 10 lutego komunistyczny Sąd Najwyższy odrzucił wniosek o rejestrację „Solidarności” rolników, jednak wkrótce (18/20 lutego) protesty doprowadziły do podpisania tzw. porozumień rzeszowsko-ustrzyckich. Były one ostatnim – po Gdańsku, Szczecinie, Jastrzębiu-Zdroju, Dąbrowie Górniczej – porozumieniem społecznym zawartym w latach 1980-81. W reakcji na stały sprzeciw reżimu w sprawie rejestracji związku zawodowego rolników w marcu w Poznaniu doszło do zjednoczenia istniejących już niezależnych organizacji chłopskich, które przyjęły wspólną nazwę NSZZ Rolników Indywidualnych „Solidarność”. Działania rolników były systematycznie wspierane przez NSZZ „Solidarność” oraz hierarchię kościelną. Prymas Stefan Wyszyński wielokrotnie spotykał się z liderami „chłopskimi” oraz osobiście interweniował u komunistycznych władz, popierając dążenia ludności wiejskiej.

W walce przeciwko powstaniu rolniczego związku zawodowego komunistyczna władza doprowadziła do słynnego kryzysu bydgoskiego. Jako protest wobec brutalnych działań reżimu 27 marca 1981 r. miał miejsce największy strajk w Polsce. Uczestniczyło w nim ok. 11 mln osób, a więc nawet więcej niż wynosiła liczba członków „Solidarności”. Dopiero ten zdecydowany protest wszystkich środowisk patriotycznych w całej Polsce oraz kontynuowanie strajku przez rolników aż do Wielkiego Piątku 17 kwietnia 1981 r. wymusiły rejestrację 12 maja 1981 r. Niezależnego Samorządnego Związku Zawodowego Rolników Indywidualnych „Solidarność”. Wielu specjalistów ocenia ten sukces także jako ostatnie społeczne dzieło prymasa Wyszyńskiego. Swojego oburzenia nie kryli natomiast komuniści moskiewscy. „Kania obiecał, że się nie poddadzie, że nie zarejestrujecie »Solidarności wiejskiej«. [...] A jednak skapitulowano. W jakiej postawiliście nas sytuacji?” – huczał członek sowieckiego Politbiura Michaił Susłow.

Polska „Solidarność” była iskrą, która dała początek upadkowi sowieckiego imperium oraz uzależnionych państw komunistycznych na czterech kontynentach. Przebudowie uległ świat ukształtowany przez „zimną wojnę” po 1945 r. Efektem było wyzwolenie się wielu państw spod zależności i okupacji Związku Sowieckiego od Litwy, Łotwy i Estonii po Gruzję. Dzięki przełomowi zapoczątkowanemu przez „Solidarność” stało się także możliwe zjednoczenie Niemiec. Polska

„Solidarność” to triumf pokojowej siły ducha nad materialistycznym komunistycznym imperium zła.

Polecamy materiały Instytutu Pamięci Narodowej poświęcone rolniczej „Solidarności”:

- [Andrzej W. Kaczorowski: Rolnicy „okrągłego stołu”](#)
- [Mateusz Szpytma: Jan Antoł – gazda z pięćdziesiątego województwa](#)
- [Andrzej W. Kaczorowski: Prymas wobec rolniczej „Solidarności”](#)
- [Teza edukacyjna IPN: „O wieś polską wolną, niezależną, samorządną. Od PSL do NSZZ RI «Solidarność» \(1944-1989\)”](#)
- [Dodatek prasowy: Kurjer Kielecki. Solidarna wieś \[PDF\]](#)
- [Cykl wykładów „Bohaterowie Zielonej Solidarności”](#)
[Poprzedni Strona](#)
[Następny Strona](#)

Toruń

Solidarność, Solidarność Rolnicza

Konferencja naukowa

Powiązane wiadomości

45 lat od rejestracji NSZZ RI „Solidarność”

Obchody 45. rocznicy powstania NSZZ Rolników Indywidualnych

45. rocznica rejestracji NSZZ Rolników Indywidualnych „Solidarność”